

Stjepan Schmidt

ŠESTA GLAVNA SKUPŠTINA
LUTERANSKOG SVJETSKOG SAVEZA

(13. — 26. lipnja 1977.)

Mjesto uobičajenog pregleda ekumenske situacije 1976. pružam vam ovaj put jedan prikaz nove vrste: glavnu skupštinu jednoga od velikih konfesionalnih saveza. Razlog tog izbora vrlo je jednostavan: s jedne strane je 1976. g. u ekumenskom pogledu bila u neku ruku mršava događajima; s druge strane, imao sam priliku da osobno sudjelujem kao promatrač na toj skupštini, pa mogu govoriti iz direktnog iskustva. A takvi su događaji u životu tih saveza i u sebi važni i vrlo prikladni da nam pruže onu »istinitiju spoznaju« i omogućuće onaj »pravičniji sud«, koji su po riječima koncilskog Dekreta o ekumenizmu od temeljne važnosti za međusobno zbližavanje razdijeljene braće (usp. br. 4).

Za uvod spominjem da je Luteranski svjetski savez (LSS) nastao u okviru općeg ekumenskog gibanja i želje da pojedine nacionalne ili pokrajinske Crkve iziđu iz svoje dotadašnje izolacije. Osnovan je nakon drugog svjetskog rata (1947.), godinu dana prije formalnog osnutka Ekumenskog vijeća Crkava. Od nekih 70 milijuna luterana u čitavom svijetu pripadaju Savezu oko 54 milijuna, podijeljenih na oko stotinu Crkava-članica. Prema ustavu Saveza njegova je zadaća s jedne strane »gajiti među luteranskim Crkvama jedinstvo vjere, vjeroispovijedanja i vjeroispovijesti«, a s druge strane u njima jačati otvorenost prema ekumenskim nastojanjima, »svijest odgovornosti za njih i sudjelovanje u njima« (čl. 3). Savez ima demokratsku strukturu, pa svakih sedam godina održava svoju glavnu skupštinu. Njoj je zadaća da bira novog predsjednika i izvršni komitet,

da ispituje poslovanje u posljednjih sedam godina i, nada sve, da zacrtava smjernice za rad u toku slijedećih sedam godina.

Glavna se skupština u svrhu boljega međusobnog poznavanja Crkava održava u različitim zemljama i na različitim kontinentima. Vrlo je značajno za današnji mentalitet u ekumenskom gibanju da je ovaj put održana u »trećem svijetu«. Slično kao što je Ekumensko vijeće Crkava 1975. svoju skupštinu održalo u Nairobiju (Kenija), tako su luterani izabrali Dar-es-Salam (Tanzanija), u državi koja ima najjaču luteransku Crkvu u Africi (750.000 članova, kraj tri milijuna katolika). Koliko je taj izbor značajan, vidi se i iz toga što se, s jedne strane, Tanzanija ubraja među najsiromašnije zemlje svijeta, a s druge strane, što luteranske Crkve u najvećoj mjeri žive u zapadnom svijetu: oko 25 milijuna Zapadna Njemačka, 9 milijuna Istočna Njemačka, 9 milijuna SAD. U trećem svijetu, naprotiv, ima u Africi dva i pol milijuna, Azija isto toliko, Južna Amerika jedan milijun i Australija negdje oko 700.000 luterana.

Nekoliko podataka o broju sudionika skupštine: oko 270 službenih delegata, nešto preko 60 savjetnika, oko 25 promatrača-savjetnika od strane neluteranskih Crkava, konfesijska, crkvenih organizama itd. K tome dolazi oko 180 suradnika i različitih pomoćnika iz glavnog stožera Saveza (među njima 23 tumača i 8 prevodilaca dokumenata), oko 50 suradnika lokalnog komiteta i, konačno, oko 140 novinara, dopisnika radio-stanica, televizije i sl.

Da te brojke ne bi stvorile neispravan utisak kao da se tu radilo tek o nekom sasvim vanjskom poslovanju (Betrieb), spominjem odmah i duhovnu atmosferu skupštine: bila je otvorena i zaključena zajedničkom Euharistijom (kako oni kažu »svetom večerom«). Osim toga, svako jutro u pola sedam održavala se Euharistija na različitim jezicima i obredima. Sudjelovanje je, doduše, bilo slobodno, ali ipak brojno. Službeno »poslovanje« počinjalo je sa sat i pol molitve i studija Svetog pisma (ovaj put poslanice Rimljanima). Počelo bi se pjevanjem i molitvama, zatim je slijedilo predavanje o jednom poglavlju poslanice i konačno bi se sudionici razdijeliti u mnogo malih skupina i tu izmjenjivali misli o dotičnom poglavlju. Dan bi završio s oko pola sata molitve: pjevanja, čitanja itd.

Sekretarijat za jedinstvo poslao je tri promatrača. Bili su to prof. dr. Heinz Schütte iz Zapadne Njemačke, stručnjak za luteransku teologiju, o. Brian Hearne od otaca Sv. Duha, koji radi u Pastoralnom institutu Istočne Afrike u Eldoretu (Kenija) i pisac ovoga izvještaja. Što se tiče položaja promatrača na skupštini ne treba se dati zavesti imenom kao da su je oni tek hladno, kao izvana promatrali. Oni, doduše, nisu mogli stavljati formalne prijedloge u plenumu niti glasovati, ali su inače potpuno sudjelovali u čitavom radu: dobivali sve dokumente bez iznimke, radili i u grupama i u plenarnim zasjedanjima, gdje su mogli i nastupati. U toku dviju plenarnih sjednica bili su promatrači i službeno predstavljali skupštini, te su imali priliku izručiti službene pozdrave i poruke svoje Crkve. I inače su nas tijekom cijele skupštine susretali s velikom pažnjom i povjerenjem.

1. Skupština je imala kao obično svoj *moto*, koji se kao crvena nit provlačio kroz sav njezin rad: U Kristu smo nova zajednica. Moto je bio raščlanjen u tri glavne teme:

- nova zajednica u poslanju
- nova zajednica u Duhu Svetom i
- nova zajednica u odgovornosti za sve stvoreno.

Te su tri teme činile okosnicu čitavoga rada prvog tjedna, pa tako i konačnih rezolucija skupštine. Svakoj od njih bio je posvećen rad jednog »seminara«. U ovim je pak ta glavna tema bila opet raščlanjena u desetak djelomičnih podtema-problema, od kojih je svaki bio povjeren skupini od desetak članova. Sudionici skupštine već su mjesecima unaprijed izabrali seminar i grupu u kojoj će raditi, dobili su za to obilan materijal i mogli su se dobro pripremiti.

Prva tri dana bila su posvećena radu u tim grupama: raspravi, izmjenimi misli i iskustava. Predsjednik i tajnik svake grupe trebali su najprije pripremiti neki izvještaj o radu i zaključcima grupe, a zatim zajedno s drugima izvještaj o radu i zaključcima čitavog seminara. Taj je opći izvještaj najprije bio predložen na zajedničkoj sjednici svih sudionika pojedinih seminara, a nakon odobrenja i plenumu skupštine. Ovaj zadnji bi ga nakon rasprave i eventualnih modifikacija uputio »Komitetu za rezolucije«, čija je zadaća bila da rasporedi sve izvještaje, da ih sažme i u definitivnoj formulaciji predloži plenumu na raspravu i glasovanje.

Nakon opisa tog možda malo kompliciranog postupka možemo prijeći na prikaz rezultata skupštine. Pri tome jednostavno slijedimo red zaključnih dokumenata i rezolucija. Radi se o djelomice opširnim dokumentima. Zato je jasno da se u okviru ovog članka moramo ograničiti na njihove glavne misli — pače češće i izabrati tek jednu ili drugu točku, koja nam se čini važnom za naše čitatelje.

2. Prvi dokument govori o *poslanju luteranskih Crkava*. Njegov se sadržaj može sažeti u kratkoj formuli: evangeliziranje je dužnost čitave Crkve i svih vrsta njezinih članova. Snagom krštenja i općeg svećeništva imaju svi članovi Crkve bez razlike udio u njezinu poslanju: riječju i djelom svjedočiti za evanđelje pred onima koji ga još nisu čuli, kao i pred onima koji su kršćani tek po krštenju i menu. Zato je zadaća Crkava i svih lokalnih zajednica da u svojim članovima bude svijest tog poslanja, da ih pripremaju za nj i da ih u njegovu vršenju podupiru. Nadalje skupština poziva i sam LSS da podupire Crkve-članice u izvršenju te zadaće i da u tu svrhu surađuje s luteranskim Crkvama koje nisu učlanjene u Savezu, s misijskim društvima i drugim zainteresiranim grupama.

Izvještaj Seminara I, koji se bavio tom temom, naglašava bitnu vezu što u svjetlu Iv 17, 21 »da svi ljudi budu jedno . . . da svijet vjeruje« postoji između poslanja Crkve i njezina jedinstva. On nadalje upozorava kako moramo biti svjesni da u tom naviještanju Evanđelja nismo sami. Dio-

nice istog poslanja jesu i tolike druge Crkve od kojih smo odijeljeni. Iz svega toga slijedi da i samo naše poslanje traži da nastojimo ukloniti ili prebroditi zapreke koje nas dijele od drugih Crkava. U spomenutom pak zaključnom dokumentu iz tih načela proizlazi praktična konsekvencija: i u samom naviještanju Evandjelja treba tražiti ekumensku suradnju; neke bi Crkve, štoviše, morale pokušati da stvore modele »ekumenske evangelizacije« i da ih onda priopće drugim Crkvama-članicama.

Slijedeći dokument govori o »dimenzijama« tog poslanja Crkve. Crkva treba da bude posrednica spasavajuće i osloboditeljske Božje ljubavi: naviještanjem Božje riječi, služenjem ljudima, liturgijom i zajedničkim životom.

U vezi s tom temom traži se reforma liturgije kako bi u njoj uistinu mogle sudjelovati sve kategorije članova, a napose djeca; nadalje, traži se reforma liturgije sprovoda, tako da u njoj dođu do izražaja naviještanje Božje riječi, nada i zahvaljivanje Gospodinu.

Što se tiče služenja ljudima traži se da Crkva sudjeluje pri stvaranju nove etike liječničkog zvanja, napose u pogledu velikih dostignuća moderne medicinske znanosti, tako da npr. umjetno produljivanje života bolesnika ne postane produljivanjem umiranja, što bi dehumaniziralo i bolesnika i njegove bližnje.

Nadalje se traži studij »duhovnog služenja« (»ministerium«), njegove nauke i prakse, njegova odnosa prema općem svećeništvu svih vjernika, a sve to u svjetlu naučavanja Novog zavjeta i ekumenskih razgovora u toku.

3. Treći dokument govori o temi »Samostalnost i suradnja na najširoj bazi«. Tu skupština želi ohrabriti Crkve-članice LSS u njihovu nastojanju da se stave na vlastite noge, da čuvaju i razvijaju vlastiti identitet, čime se stvara mogućnost i poticaj na suradnju s drugim Crkvama. Ujedno se moli LSS da svojim članovima pomaže u tom procesu izmjenom informacija, studijem različitih »modela« crkvene samostalnosti i međusobne suradnje na nacionalnoj, kontinentalnoj i interkontinentalnoj razini. U vezi s tim se isti LSS moli da potakne Crkve sjeverne hemisfere da poduzmu nužne mjere kako bi se izbjegao utisak kao da one svojim misionarima što rade u Trećem svijetu daju neki povlašteni položaj. To napose vrijedi u zemljama gdje se iz ideoloških razloga ne primjenjuje načelo da se jednaki posao jednako plaća.

4. Sudjelovanje luteranskih Crkava u ekumenskom gibanju (četvrti dokument). Polazna točka su rezultati bilateralnih razgovora što ih je LSS vodio tijekom sedam godina od posljednje glavne skupštine. Ti su razgovori dali vidljive rezultate i pokazali znatne konvergencije, tj. pokazali su da različite točke, koje su nekoć dijelile Crkve, danas više ne priječe uže zajedništvo luterana s kalvinskom, anglikanskom i rimokatoličkom »tradicijom«. U isto vrijeme ti su razgovori pokazali i stalne granice, koje

bezuvjetno treba imati u vidu. Zato skupština upravlja Izvršnom komitetu (IK) sljedeće preporuke:

a) Neka se daje najveća prednost nastavku i proširenju bilateralnih razgovora s ostalim »tradicijama«. (Napomena: uz već spomenute dijaloge predviđen je, premda to naš dokument ne spominje izričito, prema prijedlogu dosadašnjeg IK, početak dijaloga s metodistima i s pravoslavnim Crkvama u njihovoj cjelini. To je smisao riječi »proširenje« dijaloga.)

b) Treba se pobrinuti, nastavljaju preporuke, da pomoću nužnih tumačenja i razjašnjenja rezultati dijaloga uđu u široke slojeve vjernika. Tu napose treba tumačiti posljedice koje bi postignute konvergencije jednoč mogle imati za život Crkava i vjernika; nadalje treba razjasniti kako je moguće da točke koje su u prošlosti bile razlog razdora među Crkvama danas više ne priječe uže međusobno zajedništvo.

c) Neka se zamole luteranske Crkve u »trećem svijetu«, da jasno omeđe razlike koje ih dijele od drugih konfesija, tako da se to u tekućim razgovorima može imati na umu.

Skupština usvaja pojam »*pomirene različitosti*« kao »model«, koji je posebno prikladan za ekumenska nastojanja LSS. Razlog: u tom se modelu s jedne strane priznaje i garantira specifičan konfesionalni identitet Crkava; s druge se strane ti specifični identiteti promatraju u svome odnosu prema središtu poruke o otkupljenju; tim pak postaje jasno da ti identiteti u biti nisu drugo nego različiti izrazi tog središta naše vjere. Na taj način postaje, nadalje, jasno da ti identiteti nisu razlog razdora i da ne priječe uže zajedništvo Crkava. Drugim riječima, tim načinom promatranja identiteta različitih konfesija mi ih međusobno »pomirujemo«. Odatle se ujedno vidi, razlaže dalje naš dokument, u čemu se model »*pomirene različitosti*« razlikuje od modela »*koncilske zajednice*«, koji posebno zastupa Odsjek EVC »*Vjera i crkveni ustav*« — napose nakon glavne skupštine EVC u Nairobiju (1975). Bar u formi, kako se obično prikazuje, čini se da model »*koncilske zajednice*« ne respektira dovoljno konfesionalni identitet pojedinih Crkava. Skupština zaključuje molbom da se izradi dublja komparativna studija tih dvaju modela.

Dokument zauzima zatim stav prema mišljenju nekih uglednih katoličkih teologa, koji smatraju da bi Katolička Crkva mogla priznati poznatu luteransku vjeroispovijest »*Confessio Augustana*« posebnim, ali i s pravnim izrazom zajedničke kršćanske vjere. Tako bi ta vjeroispovijest mogla poslužiti kao bitan temelj jedinstva luteranskih Crkava s rimokatoličkom. Skupština pozdravlja te studije i izražava spremnost LSS da stupi s Katoličkom Crkvom u razgovore o toj stvari i moli IK da te studije pomno slijedi i promiče.

Na kraju dokument govori o ponudi koju je EVC u Nairobiju upravo svjetskim konfesionalnim savezima (kalvincima, LSS, anglikancima,

metodistima...), da u posebnom »forumu« zajednički proučavaju rezultate različitih bilateralnih dijaloga. Skupština povjerava IK da u ime LSS i u sporazumu s ostalim konfesionalnim savezima odgovori na tu ponudu.

5. Dokument »O odnosu prema drugim religijama« obuhvaća oba područja, koja su kod nas katolika povjerena Sekretarijatima za nekršćane i za one koji ne vjeruju. Zato se tu govori i o odnosu prema ideologijama, prema tradicionalnim kulturama i novijim religioznim gibanjima, te prema Židovima i muslimanima. Luterani imaju na tom području stalne poteškoće teološke naravi, i zbog prejakog naglašavanja posljedica istočnog grijeha (»natura corrupta«), i zbog njihova shvaćanja o opravdanju. Iz svih se tih razloga kod njih u najmanju ruku sumnja mogu li se nekršćanske religije uopće smatrati nekom »praeparatio evangelica« (usp. *Lumen gentium*, br. 16). Zatim je skupština među ostalim odlučila da se započne novi studij o teološkom prosuđivanju drugih religija i o pitanju kako u praksi postaviti odnose prema pripadnicima tih religija. Neobično je da su u tom kontekstu muslimanima posvećena tek nepuna tri retka, u kojima se tek općenito kaže: budući da važnost islama sve više raste, treba mu posvetiti veću pažnju nego dosad.

U odsjeku koji govori o židovstvu naglašava se važnost što je ono ima za vjeru i život kršćana. Zato dokument zahtijeva intenzivniji teološki studij odnosnih pitanja, npr. odnosa između Starog i Novog zavjeta i općeg značenja židovskog naroda (Rim 9-11). No upravo to naglašavanje važnosti židovstva za Novi zavjet izazvalo je prigovor što je taj predmet bio obrađen zajedno s nekršćanskim religijama i ideologijama te se tražilo da se taj odsjek prenese u neki drugi dokument.

Konačno naš dokument svraća pažnju na sve veću važnost što je danas imaju ideologije, na njihovo značenje, odnosno utjecaj što ga one vrše na kršćane i na njihov život. Skupština traži da se tom predmetu posveti veća briga i više studija.

6. Prilično je značajan dokument »O dužnostima luteranskih Crkava na području odgoja«. »Nova zajednica u Kristu«, veli se, nužno je »učeca zajednica«, tj. ona traži neprestanu formaciju — dok u mnogim luteranskim Crkvama, ustanovljuje dokument, vlada shvaćanje da se dužnost odgoja odnosi isključivo na pouku djece i mladeži. Zato skupština naglašava sveopću odgojnu dužnost Crkava, tj. da one moraju nastojati da u svojim članovima stalno formiraju kršćansku svijest, te sposobnost i spremnost da sudjeluju u izvršenju poslanja Crkve. No pri tome članovi zajednice ne smiju biti puki objekt pouke, nego im treba dati priliku da u službi Crkve upotrijebe i što bolje iskoriste sve svoje darove. Nadalje, teološkoj formaciji budućih pastora treba dati veću širinu, tražeći u tu svrhu suradnju laika i brinući se da ta formacija bude u vezi s formacijom laika u lokalnim zajednicama.

7. Dokument pod naslovom »Žena u Crkvi i u društvu« plod je višemjesečne rasprave i pet internacionalnih pripremnih sastanaka, npr. u Ceylonu, u Gabaroneu (Ist. Afrika). Tu se u načelnom dijelu najprije polažu teološki temelji: grijeh je pokvario prvotni Božji plan, po kojem muškarac i žena treba da žive kao ravnopravni partneri. To je donijelo i muškarcima i ženama mnogo patnja. No u Kristovu primjeru i u njegovu otkupljenju imamo jamstvo da je na području odnosa muškarca i žene moguće ostvariti »novu zajednicu«. Ta nova zajednica nije tek eshatološki dar, koji bi se imao ostvariti tek na koncu povijesti. Naprotiv, ona treba da bude ostvarena već u toku povijesti, na putovanju čovječanstva prema konačnom ostvarenju Božjega kraljevstva. Ostvarenje te nove zajednice oslobodit će i u samim luteranskim Crkvama nove energije i dati čitavom njihovu radu novi polet.

Zato se te Crkve mole da pod tim vidikom proučavaju svoj društveni život i da u društvenim strukturama na svim razinama života Crkve i njezinih lokalnih zajednica ostvare »model« ravnopravnog partnerstva između muškarca i žene. One Crkve koje još ne pripuštaju žene u službu pastora neka to pitanje bar temeljito prouče te u svakom slučaju osiguraju ženi njezino mjesto u naviještanju evanđelja i sudjelovanje u poslanju Crkve, pružajući joj također priliku za formaciju koju te funkcije traže. Konačno se moli LSS da u svom odsjeku za studije stvori poseban ured koji će pratiti sva pitanja što se tiču žene i njezina položaja u svijetu.

8. Mislim da je zanimljivo da je skupština posvetila poseban dokument temi »*Mladež, napose studenti, u životu luteranskih Crkava*«. Jedan od neposrednih razloga za to je, kako veli sam taj dokument, što se mladi sve više otuđuju od Crkve, a isto tako i među sobom. U smislu spomenute rezolucije o poslanju Crkve dokument naglašava kako samim krštenjem svaki član Kristova mističnog tijela — pa tako i mladi — ima svoj udio u poslanju Crkve i za to je poslanje bio »zaređen«. Zato se luteranske Crkve pozivaju da traže kako bi mlade na svim područjima uključile u život Crkve i pojedinih zajednica.

Isti se dokument nadalje bavi zadatkom koji na tom području ima sam LSS: ovaj bi eventualno morao stvoriti poseban ured za pitanja mladeži, za organizaciju konzultacija o njihovim pitanjima i za izmjenu informacija. IK-u se stavlja u dužnost da kod pripreme slijedeće glavne skupštine LSS posveti posebnu pažnju mladima i njihovu sudjelovanje kod tog važnog događaja te da u tu svrhu neposredno prije skupštine organizira poseban kongres mladih.

9. Slično kao što Sv. Stolica, i direktno preko svojih predstavnika i po svojoj komisiji »*Justitia et pax*«, aktivno sudjeluje u općim nastojanjima oko socijalne pravde, oko novog ekonomskog poretka i mira, tako je i ova skupština posvetila tim pitanjima dva važna dokumenta: »*Socio-politička funkcija i zadaća luteranskih Crkava*« i »*Ljudska prava*«.

U prvom dokumentu najprije se polažu dublji teološki temelji. Crkva se tu mora čuvati dvaju ekstrema: s jedne strane povlačenja iz svijeta i izbjegavanja njegovih problema, a s druge strane potpunog izjednačenja sa svijetom. Ona mora biti »u svijetu, ali ne od svijeta«, jer se u tim pitanjima konačno radi o Božjem suverenitetu nad svim stvorenim i o odgovornosti čovjeka za sve stvoreno. Zato borba za veću slobodu i za pravdu u korist svih ljudi čini »bitan, integralni dio poslanja Crkve«.

Praksa: Već dosad su se neke Crkve zalagale za mir između Istoka i Zapada, a druge za pravednije odnose između Sjeverne i Južne hemisfere. Na tom je području nadalje nužno nastaviti već započeto proučavanje temeljnih uzroka nepravdi što vladaju u socijalnim i ekonomskim odnosima u svijetu, kao i radikalnih promjena koje se traže da se tom zlu doskoči. Nadalje je važno surađivati pri provedbi opće distenzije u duhu zaključaka konferencije u Helsinkiju. U tom je smislu upućen i poseban brzoglasnik beogradskoj pripravnoj konferenciji. Zatim se govori o drugim oblicima promicanja mira, o držanju LSS u internacionalnim krizama te o problemu energije i sirovina.

Na kraju se dokument kratko osvrće na problem pobačaja, no budući da u toj stvari sudionici odnosnog seminara nisu uspjeli doći do nekog značajnog zajedničkog zaključka, skupština se zadovoljila preporukom da se među Crkvama-članicama promiče konzultacija o tom pitanju i i da se ono proučava, među ostalim i u svjetlu dokumenata koje je o tom objavilo EVC ili su proizašli iz drugih ekumenskih razgovora o istom predmetu.

U dokumentu *O čovječjim pravima* skupština pozdravlja tvrdnju konferencije u Helsinkiju, da poštivanje ljudskih prava čini neophodno nužni dio opće sigurnosti i suradnje među narodima. U isto se vrijeme realistički ustanovljuje, da i same države potpisnice ugovora helsinške konferencije ostvaruju poštivanje ljudskih prava u različitoj mjeri. Dokument odmah primjećuje sa žalošću: prisiljeni smo uzdržati se od potanijeg nabranjanja takvih povreda, da ne bismo naškodili samim žrtvama tih povreda.

U dokumentu se zatim spominju neki praktični načini kako luteranske Crkve mogu raditi na tom području: neka, na primjer, svaka u svom kraju proučava zakonodavstvo da bi ustanovila koliko su ta prava u njemu osigurana i zaštićena; neka se zauzima za prava zapostavljenih skupina, npr. žena, mladeži, staraca, narodnih manjina; neka pomaže prognane, apolite; neka i s onima koji su drugog pogleda na svijet surađuje na ostvarenju slobode mišljenja, savjesti i vjere. Posebno je tu važno podići glas protiv zlorabe vlasti od strane moćnih, koji ignoriraju prava slabijih; u tu svrhu treba stvoriti nužne strukture i javni poredak koji će na nacionalnoj i internacionalnoj razini zaštititi prava pojedinaca i naroda.

Konačno dokument upozorava Crkve da paze na poštivanje ljudskih prava i unutar samih svojih zajednica. Zato se one mole da proučavaju

spis *Teološke perspektive ljudskih prava*, koji je rezultat ankete što ju je na tom području ostvario sam LSS, te da u roku od godinu dana središnjem uredu LSS-a priopće svoja iskustva u toj stvari. Konačno, skupština poziva LSS da na tom području surađuje s internacionalnim grupama kojima je cilj štititi ljudska prava i s njima neka izmjenjuje informacije. (Na ono što taj dokument kaže o afričkoj situaciji osvrnut ćemo se kasnije.)

10. Pogledajmo sada *rezultate* skupštine *koji se tiču Afrike i njezinih problema*. Tu sigurno zauzima prvo mjesto činjenica da je na čelo Saveza po prvi put u njegovoj povijesti izabran Afrikanac. Radi se o biskupu J. Kibiri, iz Bukobe, na sjeveru Tanzanije, blizu granice s Ugandom. Značajno je i to da su bila dovoljna dva glasanja da se dođe do tog rezultata. Bila su postavljena tri kandidata: jedan iz J. Afrike, jedan iz Tanzanije i jedan iz Indonezije. U prvom glasanju ti su kandidati dobili redom ovaj broj glasova: 98, 111, 38. Pri drugom glasanju glasovi u prilog trećeg kandidata podijelili su se na prva dva: onaj iz J. Afrike dobio ih je 117, ona iz Tanzanije 130 (šest glasova više od nužne apsolutne većine). Sigurno nije teško zamisliti radost i klicanje prisutnih Afrikanaca. Za atmosferu je značajna primjedba s njihove strane: »Sada i mi pripadamo čovječanstvu!« I sam je novoizabrani predsjednik u zaključnom govoru rekao da je tim izborom priznata »punoljetnost« afričkih Crkava. Novi je predsjednik kratko zahvalio skupštini na iskazanom povjerenju; izjavio je da prima izbor »sa zahvalnošću i poniznošću«, te je nadasve zamolio da ga svi pomognu svojim molitvama.

I u rezolucijama se skupština opet osvrnula na Afriku i njezine probleme. U dokumentu o socio-političkoj funkciji i zadaći luteranskih Crkava veli se da su održavanjem skupštine na afričkom tlu delegati postali sve svjesniji u kolikoj mjeri luteranska zajednica obuhvaća čitavu zemaljsku kuglu i da se funkcija luterana na socio-političkom polju mora temeljiti na jasnim teološkim i etičkim načelima. Nadalje je skupština posvetila poseban kraći dokument Danu afričkih izbjeglica (20. lipnja).

U dokumentu o ljudskim pravima protestira se protiv ugrožavanja i mnogih povreda ljudskih prava od strane bijelih manjina u Južnoj Africi, Namibiji i Zibambve. No odmah se dodaje da to zauzimanje za ljudska prava u tim zemljama skupštini ujedno nalaže da se istom snagom založi i za poštivanje ljudskog dostojanstva u čitavoj Africi. Skupština se, naime, našla pred jezovitim vijestima iz nekih neovisnih afričkih država — od kojih se izričito spominje Uganda. Dokument odmah tumači zašto ne spominje druge afričke države, koje su u toj stvari u istom ili sličnom položaju: radi se o paradoksalnoj situaciji da javno zalaganje za ljudska prava izaziva represalije upravo nad onima čija se prava žele braniti. U vezi s tom temom bilo je predloženo da skupština protestira protiv nezakonitog podržavljenja radija »Glas Evandjelja« što ga je LSS već više od deset godina uzdržavao i vodio u Adis Abebi.

U dokumentu posvećenom Južnoj Africi skupština se bavi osobito s dva problema: držanjem vlade i sistemom »apartheida« te držanjem nekih tamošnjih bijelih luteranskih Crkava, koje uslijed apertheida u odnosu prema »crnim« Crkvama ne prakticiraju puno zajedništvo »propovjedaonice i oltara«. Što se tiče te zadnje pojave, svečano se apelira na odnosne Crkve-članice i one se upozoravaju da je tu u pitanju ispovijedanje vjere (»status confessionis«): na temelju svoje vjere i u svrhu manifestiranja crkvenog jedinstva luteranske Crkve javno i nedvoumno zabacuju u svom životu praksu apartheida.

Što se pak tiče postupka državne vlasti, skupština konstatira »sa stajališta luteranske teologije«, da se vlada Južne Afrike udaljila od ispravne uporabe vlasti i ogriješila o ljudska prava. Zato se apelira na Crkve-članice LSS da se javno zalažu za one koji se bore za promjenu te situacije i napose za uspostavljanje općeg prava glasa na svim razinama.

Završit ćemo nekom vrstom *cjelokupne ocjene* skupštine, bilo sa stajališta luteranskih Crkava bilo s katoličkog stajališta.

11. Najprije *sa stajališta samih luteranskih Crkava*. Gledajući za-ključne dokumente kao cjelinu, treba reći da se skupština odlikovala ši-riinom pogleda i da je relativno u kratkom vremenu uspjela zacrtati raz-mjerno opsežan program za rad kroz slijedećih sedam godina. Posebna je odlika tog programa da je doista uravnotežen. Delegati su jasno uočili posebne vidike i probleme što ih je sugerirao kontinent na kojem se skup-ština održavala i posvetili su im prikladnu pažnju i brigu. S druge strane, bavljenje tim neposrednim problemima nije delegate tako apsorбирало da bi izgubili s vida općenitije i dalekosežnije probleme, napose one duhovno-
vrhunarnog reda, koje susreću i s kojima se bore luteranske Crkve po čitavom svijetu. Pače i same rezolucije o neposrednim problemima ambi-jenta uglavnom su ugrađene u opsežniji globalni program.

Ovdje je sigurno na mjestu pitanje: koje značenje te rezolucije i taj program konkretno imaju za luteranske Crkve? Tu treba prije svega jasno vidjeti da se ta skupština ne može uspoređivati s nekim općim koncilom. To nije moguće već i zato što se te skupštine održavaju svakih sedam go-dina, pa tome odgovaraju i njihova priprema i rad. Prema ustavu LSS-a skupština je u stanju formulirati obvezatne rezolucije za izvršne organe Saveza. Naprotiv, kod rezolucija koje su upravljene Crkvama-članicama ne radi se o obvezatnim odlukama, nego tek o preporukama. No odatle se ne smije zaključiti da sve to jednostavno ostaje na papiru. Vrijednost skupštine u prvom je redu u samom njezinu održavanju. Njezine se cen-tralne teme proučavaju i raspravljaju u pripravnim skupštinama Crkava-članica. Nakon takve pripreme slijedi u samoj skupštini susret delegata Crkava s čitavog svijeta, međusobno upoznavanje i izmjena misli. Iskustvo od pola stoljeća ekumenskog gibanja poučilo nas je da plod takvih sasta-naka ne smijemo podcjenjivati: toliki osobni susreti, ta dva tjedna zajed-ničke molitve, razmišljanja Božje riječi i odlučivanja čine neku vrstu du-

hovne osmoze. Zaključne pak rezolucije u neku ruku fiksiraju plodove tog čitavog procesa. Taj proces može biti to plodniji što se ponavlja svakih sedam godina i što se skupština sastoji djelomice od delegata koji to doživljavaju po prvi put. Tako uz element kontinuiteta dolaze do izražaja i nove misli i poticaji. Premda se, dakle, utjecaj skupštine na Crkve—članice znatno razlikuje od utjecaja što ga vrše drugi slični crkveni organi, ipak i tu postoji realan utjecaj od velike vrijednosti.

12. Što treba reći o skupštini, ako je promatramo *sa stajališta Katoličke Crkve*? Već smo pri prikazu rezolucija mogli ustanoviti u kolikoj se mjeri ta naša braća bore s istim ili sa sličnim pitanjima i problemima što ih susrećemo i u Katoličkoj Crkvi. Vidjeli smo također da im oni u znatnoj mjeri daju ista ili slična rješenja. To nam opažanje na svoj način potvrđuje jednu značajnu riječ dekreta o ekumenizmu: »Prije ko je potrebno da katolici priznavaju i cijene doista kršćanske vrednote što proistječu iz zajedničke baštine i nahode se kod naše rastavljene braće« (UR 4).

U vezi s tim htio bih spomenuti jednu pojedinost koja je od velike važnosti za »istinitiju spoznaju i pravičniji sud« (usp. UR 4) o tim zajednicama. Poznato je da je u svoje vrijeme tako reći čitava nauka reformacije 16. stoljeća bila sažeta u trostrukom načelu: »Sola Scriptura, sola fides, sola gratia.« Zna se da takve formulacije često neopravdano pojednostavnjuju i tim iskrivljuju samu stvar. Tako se i načelo »Sola Scriptura« često krivo shvaća kao da luterani zabacuju svaki element dogmatske tradicije i kao da se kod njih Sveto pismo tumači bez obzira na bilo kakav element tradicije. I na ovoj se skupštini moglo ustanoviti da to nipošto nije točno. Tu je svim sudionicima bila podijeljena jedna studija »o identitetu luteranskih Crkava«, sastavljena i izdana od Luteranskog ekumenskog instituta u Strasbourgu. U njoj se izričito naglašava da luteranske Crkve bez daljnijega priznaju čitav niz elemenata koje treba označiti kao »tradiciju«: tako odluke i dokumente Crkve prvih stoljeća (>frühe Kirche«), simbole vjere — apostolsko, nicejsko i Atanazijevo vjerovanje, te odluke prvih koncila. U taj niz spada i glavna vjeroispovijest tih Crkava, tzv. Confessio Augustana (1530.), na koju ćemo se kasnije još jednom osvrnuti. Nadalje, ti dokumenti imaju svoju važnost za tumačenje Svetog pisma, tako da se ne može reći da kod luterana svatko tumači Sveto pismo jednostavno onako »kako mu ga Duh Sveti taj čas nadahnjuje«, bez obzira na bilo kakve elemente tradicije. Sve to, naravno, ne znači da je tim već riješen čitav problem tradicije. Oni tu tradiciju nipošto ne shvaćaju u svemu kao mi katolici, niti ona kod njih ima isti opseg i važnost kao kod nas i ne priznaju crkveno učiteljstvo u smislu katoličke nauke. No uza sve to ostaje vrlo važna činjenica da uz Sveto pismo imaju i drže također i znatne elemente »tradicije« u dogmatskom smislu riječi.

Vidjeti i radosno priznati ono što nam je i ukoliko nam je zajedničko ne znači, naravno, zatvoriti oči pred razlikama koje još postoje. I sama

vjernost Kristu Istini traži da stvari kritički primamo i lojalno priznamo razlike koje još postoje. Ovdje ćemo se osvrnuti tek na neke od glavnijih takvih točaka — naravno samo na one koje su se u skupštini jasno očitovale.

Već smo spomenuli da je u pogledu pobačaja skupština dosegla kao zajednički element tek želju da se taj problem dalje studira. Pred sličnom se situacijom, uostalom, nalazimo češće i s obzirom na druge etičke i moralno-teološke probleme, i to ne samo u odnosu prema luteranima nego i s drugom odijeljenom braćom. Tu se dijalog nalazi tek u počecima i trebat će još mnogo studija i razgovora da i na tom području dođe do zблиženja.

U rezolucijama se na dva mjesta — u dokumentu o ravnopravnosti žene i u onom o čovječjim pravima — govori u prilog ređenju žene za službu pastora (tj. u našem jeziku za svećeništvo). Kod luteranskih Crkava — za razliku od anglikanaca — ta stvar nije nova. Priličan broj njihovih Crkava to već desetljećima prakticira. Tako i skupština moli Crkve koje još nemaju te prakse da bar brižno prouče taj problem. Ta se stvar više-manje izričito postavlja kao pitanje ravnopravnosti žene s muškarcem, tj. smatra se da žena ima *pravo* na tu službu i misiju. S katoličkog stajališta znamo da Izjava koju je o tom predmetu objavila Sv. Kongregacija za nauk vjere izričito niječe da se tu može govoriti o nekom ljudskom pravu. Možda nije suviše ovdje podsjetiti na onu riječ iz poslanice Hebrejima, gdje se o pozivu na svećeništvo kaže: »I nitko sam sebi ne prisvaja ove časti, nego ga poziva Bog baš kao Arona« (5, 4). Za pisca poslanice to je načelo tako općenito da ga primjenjuje i na samoga Krista. Uostalom, čini se da je stvar jasna i »ex natura rei«. »Svećenik se postavlja na korist ljudima u njihovu odnosu s Bogom« (Heb 5, 1). Zato je jasno da samo Bog može odlučiti koga će primiti kao sebi mila posrednika. U razgovoru s luteranima tu bi se valjda smjelo također podsjetiti na njihovo prije spomenuto načelo »Sola gratia«!

Već smo spomenuli rezoluciju o »Confessio Augustana«. Nije nam moguće da se ovdje dublje zabavimo tim problemom. Tek nekoliko misli! Posve je naravno da se katolički ekumenisti bave tom luteranskom vjeroispovijesti, nastojeći ustanoviti koliko se ona slaže s katoličkom naukom, a koliko se od nje udaljuje. To proučavanje polazi i od poznatog iskustva da kod takvih dokumenata u žestini polemike lako dođe do nesporazuma i krivog shvaćanja. No, s druge strane, upravo s povijesnog stajališta postavlja se pitanje da li i koliko taj dokument, koji je Melanchtonovo djelo, vjerno i potpuno izražava čitavu Lutherovu misao, odnosno, koliko je tijekom stoljeća, pod snažnim utjecajem Lutherovih ideja i spisa, došlo do toga da se taj dokument više ne tumači toliko u smislu njegova autora (Melanchtona) nego u svjetlu Lutherove nauke. U tom su smislu i na samoj skupštini neki luterani upozorili da su od postanka te vjeroispovijesti prošla gotovo četiri i pol stoljeća, koja su donijela različita tumačenja...

Kako se vidi, problem je veoma kompliciran, tražit će mnogo studija i dobro je da ne budemo prije vremena odviše optimistični. Dodajmo i to da se kod tog studija nipošto ne radi o tom da bi se Katolička Crkva »identificirala« s tim dokumentom — kako je bilo neispravno rečeno u nekim vijestima. U najboljem slučaju radi se — *suppositis supponendis* — o tom da taj dokument bude eventualno priznat kao legitiman (iako nepotpun) izraz zajedničke kršćanske vjere.

I o modelu jedinstva »pomirene različitosti« što ga je skupština usvojila kao posebno prikladna za ekumenska nastojanja luteranskih Crkava trebalo bi štošta reći. Po sebi je to jedna moguća koncepcija, koja bi imala i pokoju prednost. Dovoljno je da se sjetimo onoga što koncilski Dekret o ekumenizmu veli uspoređujući teologiju kršćanskog Istoka i Zapada: »Što je gore rečeno o opravdanoj raznolikosti, valja ovdje izjaviti o različitom teološkom izricanju nauke. Na Istoku su i na Zapadu pri istraživanju objavljene istine primjenjivani različiti putovi i pristupi za spoznaju i ispovijedanje božanskih otajstava. Nije stoga čudo što neke strane objavljenog misterija ponekad jedni prikladnije shvaćaju i bolje osvjetljaju nego drugi, tako da za one različite teološke formule nerijetko valja prije reći da se međusobno dopunjuju negoli suprotstavljaju« (UR 15).

Te riječi koncila pokazuju da je model »pomirene različitosti« po sebi moguć, ali ujedno pokazuju pod kojim je uvjetima on opravdan: od teoloških shvaćanja o kojima je tu riječ jedno može više istaknuti ovaj, a drugo onaj vidik; no pretpostavlja se da se ipak u oba slučaja ispovijeda čitava objavljena istina. Zato kod tog modela stvar mnogo ovisi o tome kako se točno definira i aplicira na konkretne slučajeve te kako se odredi onaj »centar evanđelja i otkupljenja« s kojim se uspoređuju različita shvaćanja u vidu njihova pomirenja. Internacionalna luteransko-katolička komisija, čiji je rad u toku već od 1973. god., bavit će se među ostalim i tim pitanjem. Radoznalo očekujemo razjašnjenja koja će nam doći s te strane.

Nadam se da sam uspio — koliko je to moguće u okviru jednog članka — pružiti ne odviše nepotpunu sliku života, nastojanja i borbe luteranskih Crkava u okviru LSS. Mislim da je poznavanje te stvarnosti i za nas vrijedno i važno unatoč činjenici da ta konfesija ima u našoj domovini malo pripadnika. Važno je to, među ostalim, i zbog velikog utjecaja što ga luterani imaju u teološkom stvaranju po cijelom svijetu. No nadasve je to poznavanje važno jer u nama odgaja ono široko, pravo »katoličko« držanje, koje je u Dekretu o ekumenizmu izraženo riječima: »Sve što milost Duha Svetoga izvodi u našoj rastavljenoj braći može biti i na našu izgradnju. Što je god istinski kršćansko, to nikad nije protiv nepatvorenih vrednota vjere; može, naprotiv, uvijek učiniti da se potpunije dosegne misterij Krista i Crkve« (UR 4).